

Dušan Škvarna

"> : Integračný a mobilizačný význam slávností v živote spoločnosti", Ingrid Kušniráková, Bratysława 2012 : [recenzja]

Historia Slavorum Occidentis 1(6), 158-160

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ingrid Kušniráková a kol.: „Vyjdeme v noci vo falkovom sprievode a rozsvietime svet“. Integrovaný a mobilizačný význam slávností v živote spoločnosti, Historický ústav Slovenskej akadémie vied, Bratislava 2012, ss. 245

Slovenská historiografia nielen sleduje najnovšie metodologické prístupy v európskej historiografii, ale ich s istým oneskorením, no vcelku úspešne aj aplikuje vo svojej tvorbe. Jedným z takýchto impulzov sú festivity, ich podoby a hlavne spoločenské funkcie a význam. K danej problematike už vyšlo viacero prác z pier slovenských etnológov a historikov. Recenzovaná publikácia je však v tejto problematike čo do rozsahu najväčšou a čo do dosahu zatiaľ najdôležitejšou. Obsahuje pätnásť príspevkov od jedenástich autorov. Autorský kolektív tvoria skúsení a renomovaní historici zo staršej a strednej generácie, autori mladší i skupina takých, ktorí práve vykročili na pole odborného poznania minulosti.

Texty kolektívnej monografie majú pomerne široké časové rozpätie, dotýkajú sa obdobia od polovice 17. storočia až do polovice 20. storočia. Ich autori zvolili viaceré metodologické prístupy, celkovo uplatňujú súčasné trendy v historickej vede. Časť z príspevkov má vyložene teoretický charakter aplikujúci antropologické metódy na historické reálie, ďalšia časť sa orientuje na analýzu fenoménu slávností v prepojení so symbolmi a s verejnými priestormi, iné zasa chronologicky približujú konkrétne javy, ktoré mali charakter slávností a osláv, alebo s nimi súviseli.

Napriek spomínaným rozdielnym znakom tvorí recenzovaná práca tematický celok, približujúci rôzne druhy a formy festivít v slovenskom, okrajovo i stredoeurópskom historickom prostredí. Tento dojem z ucelenosti posilňuje vhodné zostavenie práce, jej členenie na tri tematické celky, pričom v úvode každého z nich sa nachádzajú vstupné, synteticky, resp. teoreticky ladené kapitoly (dve spracovala I. Kušniráková, jednu D. Kodajová) a vydarený metodologický úvod k celej práci, ktorý napísala Elena Mannová.

Prvý blok textov s názvom *Náboženské slávnosti v službe konfesionalnej, štátnej a národnej jednoty* obsahuje tri štúdie. V prvej Ingrid Kušniráková pozoruhodne priblížila viacero foriem náboženských slávností v kráľovských mestách v období rekatolizácie. Dospela k záveru, že práve tieto slávnosti, predovšetkým procesie boli natoľko prít'azlivé, že sa vďaka nim posilňovala náboženská identita katolíkov, ale neraz sa vracali ku katolíckej viere aj

protestanti. Nezriedka boli tieto oslavy v rekatolizačnom úsilí úspešnejšie ako jeho násilné a vynucované formy. Príspevok Petra Šoltésa sledoval, ako ovplyvnila cirkevná politika Jozefa II., usilujúca o posilnenie „pravej“ viery s racionálnym nástrojom prežívania viery nad jej citovými formami, náboženské slávnosti a tradície. Často išlo o ich obmedzovanie až zakazovanie, čo malo viacero negatívnych dôsledkov. Rad verejných cirkevných slávností sa obnovoval len postupne počas prvej polovice 19. storočia. Peter Macho zasa vykreslil obraz Husovej tradície a jej pestovanie v podobe slávností a pripomínania si od jej počiatkov po medzivojnové obdobie, ktorému venoval najväčší priestor. Na vybraných príkladoch výstižne poukázal na formy jej slávania, deklarovanie jej významu, ale aj rozporuplné postoje k nej a jej vplyv na konfesionálnu polarizáciu slovenských elít a medzivojnovkej slovenskej spoločnosti.

Druhý tematický okruh *Národné oslavy a slávnosti ako prezentácia nacionalizmu* otvára štúdia Anny Vetrákovskej o spomienkových oslavách na výročia Memoranda národa slovenského, ktoré sa v 60. rokoch 19. storočia konali každoročne. Autorka zachytila, ako tieto oslavy využívali symboliku v synkretickej podobe, priblížila formy tohto slávania i jeho dosah na verejnosť. Pod tlakom meniacej sa politickej situácie na začiatku 70. rokov 19. storočia tieto oslavy zanikli. Pripomínanie si Memoranda sa prenieslo na inú manifestačnú formu – na augustové slávnosti, ktoré sa konali každoročne v Martine. Im sa venovala Daniela Kodajová, ktorá predstavila ich obsah i dosah, pričom tiež naznačila, ako korelovali s politickou situáciou v Uhorsku a postavením slovenskej politiky v ňom. Taktiež pomenovala ich hlavný významový rozmer ako manifestáciu „životaschopnosti národa a jeho vôľu prežiť a rozvíjať“ sa v čase vrcholiaceho útlaku Slovákov počas dualizmu. Problematike festivít podporujúcich identitu a dokladajúcich sebavedomie elít chorvátskeho národného hnutia v predmarcovom období sa venovala Marcela Bednárová.

Tretí tematický okruh, ktorý zostavovatelia nazvali *Festivity ako forma politického boja a nástroj upevňovania politickej/štátnej lojality*, je tematicky najrôznorodnejší. Prispelo doň päť autorov, pričom prvé tri texty pochádzajú od autoriek z najmladšej generácie historikov. Anna Vetráková spracovala tzv. cestu zmierenia panovníka Františka Jozefa I. po Uhorsku roku 1852. Nezachytila iba priebeh tejto cesty, ale predovšetkým to, ako ju využívali rôzne politické tábory, aby prezentovali vo verejnom priestore svoje

záujmy a názory, ktoré podporovali aj manifestovaním svojich symbolov. Alica Kurhajcová zasa priblížila rozporuplnosť postavenia a prijímania tzv. dynastických slávností v Rimavskej Sobote, Lučenci, vo Zvolene a v Banskej Bystrici v období dualizmu. Precizovala, ako tieto každoročne sa opakujúce oslavy zviazané s panovníkom a jeho najužším rodinným prostredím vnímali tamojšie mestské elity. Neprežívali ich spontánne, skôr ich prijímali ako povinnosť a usilovali sa do nich vniesť uhorskomaďarské národné prvky. Oslavám štátnika sa venovala taktiež Zuzana Hajachová. S istou mierou idealizácie predstavila formy, spôsob i dôvody oslavovania okrúhlych narodenín prezidenta T.G. Masaryka každých päť rokov. Charakterizovala ich v zmysle, že „niesli sa ešte v duchu tradícií osláv monarchu Františka Jozefa I., pridala sa však k tomu spontánnosť, masovosť a úcta“. Komparatívny charakter má text Romana Holeca. Priblížil a porovnal nielen rôzne formy osláv a slávenia agrárnych hnutí a strán vo viacerých krajinách strednej a juhovýchodnej Európe, ale aj manifestáciu symbolov a hodnôt agrárnikov, hľadanie tretej cesty a prispôsobovanie národných dejín a ich hrdinov svojim hodnotám „ruralizmu“ a programu „tretej cesty“. Posledná kapitola, spracovaná Ivanom Kamencom v chronologickom prehľade priblížila každoročné oslavy a pripomínanie si vzniku Slovenskej republiky. Ako oficiálny, zákonom vyhlásený štátny sviatok sa oslavoval šesťkrát. Autor zachytil nielen ich formy a priebeh uvedením viacerých príkladov, ale aj vonkajšie okolnosti ovplyvňujúce atmosféru týchto osláv.

Spracovanie a vydanie recenzovanej publikácie považujem za pozitívny kultúrny a vedecký počin. Predstavuje prvú knižnú sondu do problematiky festivít v slovenskej historiografii s využitím nových prístupov. A bezpochyby tento krok bude inšpiratívne pôsobiť na ďalších autorov, nielen historikov, ale aj študentov a odborníkov z blízkych disciplín.

Dušan Škvarna (Banská Bystrica)